

GENDER TENGLIK

Axadova Madinabonu Asror qizi

Talaba, 4-kurs, xususiy huquq fakulteti, Toshkent davlat yuridik universiteti,
Toshkent.

Settiyeva Sevara Faxriddin qizi

Talaba, 4-kurs, xususiy huquq fakulteti, Toshkent davlat yuridik universiteti,
Toshkent.

Rozmetova Asal Anvarzoda

Talaba, 4-kurs, xususiy huquq fakulteti, Toshkent davlat yuridik universiteti,
Toshkent.

Izoh: Gender tengligining huquq qiymati sifatida tavsifi.

Maqolada tendentsiya mavjud. Qonunda gender masalalarini hisobga olish nuqtai nazaridan farqlanish huquqi ko‘rib chiqiladi. Gender tengligining asosiy tarkibiy qismlari tavsiflanadi.

Kalit so‘zlar: gender, gender tengligi, inson huquqlari, gender simmetriyasi.

Abstract. Description of gender equality as a value of law.

The trend is in the article. The right to differences in the aspect of taking into account gender issues in the law is considered. The main components of gender equality are characterized.

Key words: gender, gender equality, human rights, gender symmetry.

«Hamma odamlar o‘z qadr-qimmati hamda huquqlarida erkin va teng bo‘lib tug‘iladilar. Ularga aql va vijdon ato qilingan, binobarin bir-birlariga nisbatan birodarlik ruhida munosabatda bo‘lishlari kerak.»

Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi, 1-modda

Maqolaning maqsadi - gender tengligini tushunishga antropologik yondashuvni oydinlashtirish; huquqiy sohada gender yondashuvi nutqidagi farqlarga bo'lgan huquqni tahlil qilish; gender tengligining tarkibiy qismlarini tavsiflash; gender tengligini qonun qadriyati sifatida o'rganish. Ma'lumki, ayollar va erkaklarga teng sharoit yaratilsa, teng munosabatga kirishilsa hamda teng imkoniyatlarga ega bo'lganda gender tengligiga erishiladi. O'z navbatida, bu ayollar va erkaklarga o'z qobiliyatini ko'rsatish imkonini beradi. Xulosa qilib aytganda, «Gender tengligi» – barcha insonlarning uyda hamda jamiyatda teng huquqlar va imkoniyatlarga ega bo'lishiga asoslanadi.

Hozirgi kunda mamlakatimizda, gender tenglik, ya'ni ayollar va erkaklarning teng huquqliligini tashkil etish dolzarb masala bo'lib qolmoqda. O'z navbatida, «Gender» atamasining ma'nosini bilib olamiz. Ma'lumki, «Gender» atamasi 1968-yilda amerikalik psixolog olim Stoller tomonidan ilmiy iste'molga kiritilgan bo'lib, «jins» ma'nosini bildiradi.

Quyida, «Gender» tushunchasiga ta'rif berib o'tamiz.

«Gender» tushunchasi xotin-qizlar va erkaklar o'rtasidagi munosabatlarning jamiyat hayoti va faoliyatining barcha sohalarida, shu jumladan, siyosat, iqtisodiyot, madaniyat, ta'lim hamda ilm-fan sohalarida namoyon bo'ladigan ijtimoiy jihatlarni ifodalaydi. Boshqacha qilib aytganda, gender tushunchasi faqat ayollar manfaatlarini ifodalamaydi. Balki, har ikki jins vakillarining o'z orzu va maqsadlariga yetishishi uchun imkon berish kerakligini anglatadi.

Yuqoridagilardan kelib chiqib shunday xulosa chiqarish mumkin: «Gender» bu – ayollar va erkaklar uchun ijtimoiy jihatdan qo'llaniladigan ta'rif. Ushbu tushunchada ayol va erkaklarning biologik xususiyatlari nazarda tutilmaydi. Aksincha gender tushunchasi negizida jamiyat, jamoat va shaxsiy hayotda ayollar va erkaklarga tegishli vazifalar, funksiyalarning konsepsiyasi yotadi.

Barcha rivojlangan jamiyatning talablaridan biri bu erkak va ayol huquqlari tengligining ta'minlanishidir. O'zbekiston, Markaziy Osiyo davlatlari o'rtasida birinchilardan bo'lib xotin-qizlarga erkaklar bilan teng huquqlar berilishi borasida qator tadbirlarni amalga oshirdi. Misol uchun, 1995-yilda O'zbekiston xotin-qizlar huquqlari kamsitilishining barcha shakllariga barham berish to'g'risida konvensiyani (SEDAW) ratifikatsiya qildi. Uning qator moddalari qonunchilikka kiritildi¹⁹.

Yurtimizda so'nggi yillarda gender tenglik masalasi davlat siyosati darajasiga ko'tarildi. Bugungi kunga kelib sohaga oid 25 ta qonun hujjatlari qabul qilindi. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Senati tarkibida Xotin-qizlar va gender tenglik masalalari qo'mitasi, Mahalla va oilani qo'llab-quvvatlash vazirligi, Respublika xotin-qizlar jamoatchilik kengashi kabi yangi tuzilmalarning tashkil etilishi O'zbekistonda ayollar huquqlari, gender tengligini ta'minlashning yagona yaxlit mexanizmiga aylandi.

Davlatimizda ayollarning huquqlari va gender tengligini ta'minlash borasida olib borilayotgan islohotlarning davomi sifatida 2021 yilda bo'lib o'tgan Senatning XV yalpi majlisida qabul qilingan «O'zbekistonda 2030 yilga qadar gender tenglikka erishish strategiyasi» ni ko'rishimiz mumkin. Ushbu hujjat O'zbekiston Respublikasi Konstitusiyasi, «Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to'g'risida» gi qonuni, 2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasida belgilangan mamlakatni rivojlantirishning ustuvor vazifalari hamda 2030 yilgacha bo'lgan davrda barqaror rivojlanish sohasidagi milliy maqsadlar va boshqa qonun hujjatlariga muvofiq ishlab chiqilgan. Shuningdek, mazkur Strategiya Pekin Deklarasiyasi, Xotin-qizlar huquqlari kamsitilishining barcha shakllariga barham berish to'g'risidagi Konvensiya hamda BMT ning Barqaror rivojlanish maqsadlarini bajarishga ko'maklashadi.

Ma'lumki, 2021-yil may oyida Senat Gender tenglikka erishish strategiyasini tasdiqladi. Ushbu hujjatning qabul qilinishi davlatimizda gender siyosatini rivojlantirishda muhim bosqich bo'ldi. Strategiyada xotin-qizlarni munosib ish bilan

¹⁹ Inson rivojlanishi to'g'risida ma'ruza. O'zbekiston. 1999. Toshkent.

ta'minlash, qizlarimizni oliy ta'lim bilan qamrab olish darajasini oshirish, ularni rahbarlik lavozimlariga, shu jumladan, vaqtinchalik kvota tizimi orqali ko'rsatish, kam ta'minlangan va ijtimoiy himoyaga muhtoj ayollarni qo'llab-quvvatlash kabi yo'nalishlarda davlat tuzilmalari faoliyatining 2021-2030-yillarga mo'ljallangan muhim jihatlari aks ettirilgan. Bu yo'nalishlar yaqin istiqbolda ustuvor yo'nalishlarga aylanadi, Strategiyada esa ushbu jarayonlarni amalga oshirishda, qarorlar qabul qilishning barcha darajalarida ayollar va erkaklarning teng ishtiroki nazarda tutilmoqda. Strategiyaning yana bir asosiy xususiyati – zo'rvonlik va odam savdosining oldini olishdir.

Xulosa. Bugungi kunda huquqning asosiy qadriyatlaridan biri erkaklar va ayollar tengligidir. Gender tengligini joriy etish nafaqat ijtimoiy adolat talabi va demokratiyaning zaruriy tarkibiy qismi, balki insonning barqaror rivojlanishi maqsadiga yaqinlashish, ijtimoiy munosabatlarni adolat, halollik va bag'rikenglik tamoyillari asosida tashkil etish imkoniyatlarini amalga oshirishdir. Gender tengligi rivojlanishni har ikki jins vakillari uchun tanlash erkinligini kengaytirish jarayoni sifatida ko'radigan tubdan yangi fikrlashni talab qiladi. Gender tengligi huquq qadriyati sifatida demokratik, genderga yo'naltirilgan jamiyatni rivojlantirish yo'lidagi hal qiluvchi qadamdir.

1. Normativ-huquqiy hujjatlar:

- 1.1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi (08.12.1992 yil);
- 1.2. Inson rivojlanishi to'g'risida ma'ruza. O'zbekiston. 1999. Toshkent.

2. Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- 2.1. Inson rivojlanishi to'g'risida ma'ruza. O'zbekiston. 1999. Toshkent;
- 2.2. Merenkov A.V. Sosiologiya stereotipov. – Yekaterinburg: Izd-vo Ural.

Un-ta, 2001, s. 161;

2.3. Klesina I.S. Gendernaya socializasiya. Uchebnoe posobie. S.-Peterburg, izd-vo RGPU im. A.I. Gersena, 1998. s. 19;

- 2.4. Klesina I.S. Gendernaya socializasiya. Uchebnoe posobie. s. 19;